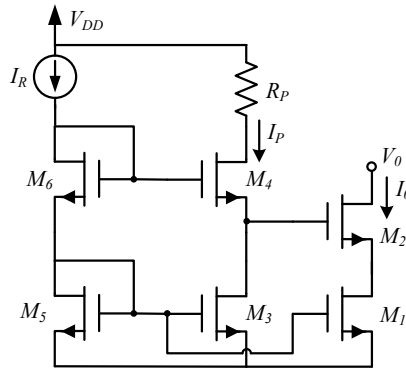

1. U kolu sa slike 1 parametri tranzistora su $\mu_n C_{ox} = 110 \mu\text{A}/\text{V}^2$, $V_T = 0,7\text{V}$, $\lambda_n = 0,04\text{V}^{-1}$ i $(W/L)_{1-5} = 10/1$, dok je $V_{DD} = 3\text{V}$ i $I_R = 25 \mu\text{A}$.

- Ako svi tranzistori rade u zasićenju, odrediti struje I_0 i I_P . Zanimariti uticaj Early-jevog efekta;
- Odrediti izlaznu otpornost strujnog ogledala R_0 ;
- Odrediti otpornost R_I koju vidi potrošač R_P ;
- Odrediti otpornost R_R koju vidi strujni izvor I_R ;
- Za $(W/L)_6 = 10/1$ odrediti maksimalnu otpornost potrošača $R_{P_{\max}}$ pri kojoj su svi tranzistori u zasićenju. Zanimariti uticaj Early-jevog efekta;
- Za $R_{P_{\max}}$ iz prethodne tačke, odrediti odnos širine i dužine kanala $(W/L)_6$ tako da napon V_0 , pri kome svi tranzistori rade u zasićenju, bude minimalan. Zanimariti uticaj Early-jevog efekta.

Slika 1

Rešenje:

a) Kada su svi tranzistori u zasićenju, tada je $I_{D4} = I_{D3} = I_P$, $I_{D2} = I_{D1} = I_0$ i $I_{D6} = I_{D5} = I_R$. Kako je $V_{GS} = V_T + \sqrt{2I_D/B}$ i $V_{GS5} = V_{GS3} = V_{GS1}$, to je $\frac{I_{D1}}{B_1} = \frac{I_{D3}}{B_3} = \frac{I_{D5}}{B_5}$. Zbog $B_1 = B_3 = B_5$ imamo $I_{D1} = I_{D3} = I_{D5} = I_R = 25 \mu\text{A} = I_P = I_0$.

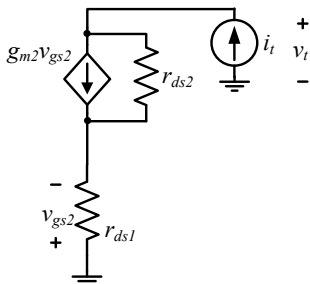
b) Kako struja drejna $I_{D5} = I_{D6} = I_R$ konstantna, to su i v_{GS5} i v_{GS6} konstantni naponi. Zo znači i da je napon gejtova $V_{G6} = V_{G5} = V_{G4} = V_{G3} = V_{G1}$ konstantan, odnosno na masi u šemi za male signale.

Šema za male signale iz koje se određuje otpornost R_0 data je na slici 1a. Parametri za male signale su $g_m = g_{m2} = \sqrt{2I_0B} = 234,5 \mu\text{S}$ i $r_{ds} = \frac{1}{\lambda I_0} = 1\text{M}\Omega$.

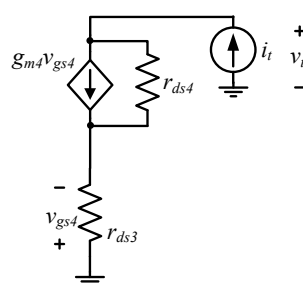
Prema slici 1a je $v_{gs2} = -i_t r_{ds1}$ i $v_t = r_{ds1} i_t + r_{ds2} (i_t - g_{m2} v_{gs2})$ odakle je $R_0 = \frac{v_t}{i_t} = r_{ds1} + r_{ds2} (1 + g_{m2} r_{ds1}) \approx g_{m2} r_{ds1} r_{ds2} = 234,5\text{M}\Omega$.

c) Prema slici 1b sa koje određujemo otpornost u ovom slučaju, imamo $v_{gs4} = -i_t r_{ds3}$ i $v_t = r_{ds3} i_t + r_{ds4} (i_t - g_{m4} v_{gs4})$, odakle je $R_I = \frac{v_t}{i_t} = r_{ds3} + r_{ds4} (1 + g_{m4} r_{ds3}) \approx g_{m4} r_{ds3} r_{ds4} = 234,5\text{M}\Omega$.

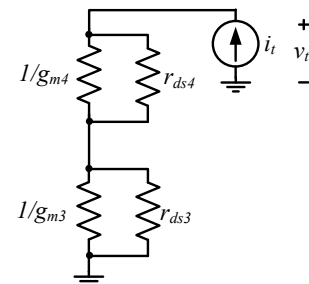
d) Na osnovu šeme za male signale na slici 1c je $R_R = \frac{v_t}{i_t} = r_{ds6} \parallel \frac{1}{g_{m6}} + r_{ds5} \parallel \frac{1}{g_{m5}} = 8,52\text{k}\Omega$.

Slika 1a

Slika 1b

Slika 1c

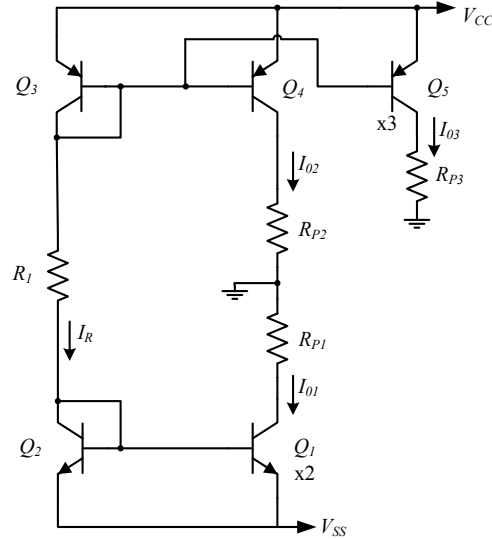
e) Maksimalna vrednost otpornosti potrošača određena je ulaskom tranzistora M_4 u triodnu oblast. Tada je $V_{DD} - R_{P\max} I_P = V_{GS5} + V_{GS6} + V_{DG4\min}$, $V_{DD} - R_{P\max} I_P = 2V_{GS3} - V_T = 2(V_T + \sqrt{2I_P/B}) - V_T$, odakle je $R_{P\max} = \frac{V_{DD} - V_T - 2\sqrt{2I_P/B}}{I_P} = 75\text{k}\Omega$.

f) Minimalna vrednost napona V_0 određena je ulaskom tranzistora M_2 u triodnu oblast. Tada je $V_{0\min} = V_{G2} - V_T$. Kako je $V_{G2} = V_{GS5} + V_{GS6} - V_{GS4}$, a zbog istih parametara i struja drejna tranzistora M_4 i M_5 je $V_{GS4} = V_{GS5}$, to je $V_{G2} = V_{GS6}$, odakle je $V_{0\min} = V_{GS6} - V_T$. Smanjivanjem napona V_{GS6} se smanjuje minimalna vrednost izlaznog napona V_0 , ali i naopon sorsa tranzistora M_2 . U граничном slučaju, tranzistor M_1 se nalazi na ivici triodne oblasti i zasićenja.

Na granici triodne oblasti i zasićenja tranzistora M_1 je $V_{DS1\min} = \sqrt{2I_0/B}$. Kako je $V_{GS2} = V_T + \sqrt{2I_0/B}$, to je $V_{G2\min} = V_{DS1\min} + V_{GS2} = V_T + 2\sqrt{2I_0/B}$. Sa druge strane je $V_{GS6} = V_T + \sqrt{2I_R/B_6}$. Kako je $V_{G2} = V_{GS6}$, to je $V_T + 2\sqrt{2I_0/B} = V_T + \sqrt{2I_R/B_6}$, odakle je $B_6 = \frac{B}{4}$, dakle $(W/L)_6 = \frac{1}{4}(W/L)_{1-4}$.

Minimalni napon V_0 na izlazu je sada $V_{0\min} = V_{G2\min} - V_T = V_T + 2\sqrt{2I_0/B} - V_T = 426\text{mV}$.

2. U kolu strujnog izvora sa slike 2 tranzistor Q_1 ima dva puta veću površinu emitera, a tranzistor Q_5 tri puta veću površinu emitera od ostalih tranzistora u kolu. Ostali parametri tranzistora su $\beta_{FN} = 100$, $\beta_{FP} = 50$, $|V_{CES}| = 0,2V$, $|V_{BE}| = 0,6V$, $V_A \rightarrow \infty$. Poznato je $V_{CC} = -V_{EE} = 5V$, $R_1 = 8,8k\Omega$, $R_{P1} = 2k\Omega$, $R_{P2} = 3k\Omega$ i $R_{P3} = 1k\Omega$. Odrediti struje strujnih izvora I_{01} , I_{02} i I_{03} .

Slika 2

Rešenje:

Tranzistori Q_2 i Q_3 vode u direktnom aktivnom režimu, pa je stoga $I_R = \frac{V_{CC} - V_{BE2} - V_{EB3} - V_{EE}}{R_1} = 1\text{mA}$.

Pretpostavimo da su i ostali tranzistori u direktnom aktivnom režimu.

Kako je $V_{BE1} = V_{BE2}$ to je $V_T \ln \frac{I_{C1}}{I_{S1}} = V_T \ln \frac{I_{C2}}{I_{S2}}$, odakle je $\frac{I_{C1}}{I_{C2}} = \frac{I_{S1}}{I_{S2}}$. Kako je površina emitera tranzistora Q_1 dva puta veća od površine emitera tranzistora Q_2 , to je $I_{S1} = 2I_{S2}$, pa je $I_{01} = I_{C1} = 2I_{C2}$.

Kako je $I_R = I_{C2} + I_{B2} + I_{B1}$ i $I_{C2} = I_{01}/2$, $I_{B2} = \frac{I_{C2}}{\beta_{FN}} = \frac{I_{01}}{2\beta_{FN}}$ i $I_{B1} = \frac{I_{C1}}{\beta_{FN}} = \frac{I_{01}}{\beta_{FN}}$, to je $I_R = \frac{I_{01}}{2} + \frac{I_{01}}{2\beta_{FN}} + \frac{I_{01}}{\beta_{FN}} = I_{01} \frac{3 + \beta_{FN}}{2\beta_{FN}}$, odakle se dobija $I_{01} = 2I_R \frac{\beta_{FN}}{3 + \beta_{FN}} = 1,94\text{mA}$.

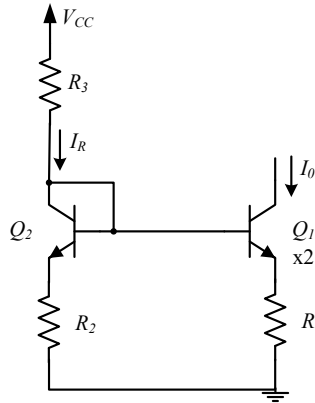
Kako je $V_{EB3} = V_{EB4} = V_{EB5}$, to je $\frac{I_{C3}}{I_{S3}} = \frac{I_{C4}}{I_{S4}} = \frac{I_{C5}}{I_{S5}}$. Iz odnosa površina emitera dobijamo $I_{S5} = 3I_{S4} = 3I_{S3}$, odnosno $I_{C5} = I_{03}$, $I_{C4} = I_{02} = \frac{I_{03}}{3}$ i $I_{C3} = \frac{I_{03}}{3}$.

Kako je $I_R = I_{C3} + I_{B3} + I_{B4} + I_{B5}$ i $I_{C3} = I_{02}$, $I_{B3} = \frac{I_{C3}}{\beta_{FP}} = \frac{I_{02}}{\beta_{FP}}$, $I_{B4} = \frac{I_{C4}}{\beta_{FP}} = \frac{I_{02}}{\beta_{FP}}$ i $I_{B5} = \frac{I_{C5}}{\beta_{FP}} = \frac{I_{03}}{\beta_{FP}}$, to je $I_R = I_{02} + \frac{I_{02}}{\beta_{FP}} + \frac{I_{02}}{\beta_{FP}} + \frac{I_{03}}{\beta_{FP}} = I_{02} \left(1 + \frac{2}{\beta_{FN}} + \frac{3}{\beta_{FN}}\right) = I_{02} \frac{5 + \beta_{FN}}{\beta_{FN}}$ odakle je $I_{02} = I_R \frac{\beta_{FN}}{5 + \beta_{FN}} = 0,91\text{mA}$.

Ostalo je još da proverimo početnu pretpostavku o radu svih tranzistora u direktnom aktivnom režimu. Kako je $0 - R_{P1}I_{01} = -3,88V > -4,8V = V_{EE} + V_{CES}$, $R_{P2}I_{02} = 2,73V < 4,8V = V_{CC} - V_{ECS}$ i $R_{P3}I_{03} = 2,73V < 4,8V = V_{CC} - V_{ECS}$, to su početne pretpostavke opravdane.

3. U kolu strujnog izvora sa slike 3 tranzistor Q_1 ima 2 puta veću površinu emitera od tranzistora Q_2 . Ostale karakteristike tranzistora su $\beta_F = \beta_0 = 200$, $V_{CES} = 0,2V$ i $V_A = 100V$. Poznato je $V_{CC} = 5V$, $V_T = 25mV$ i $R_2 = 500\Omega$.

- Odrediti vrednosti otpornika R_1 i R_3 tako da bude $I_{C2} = 500\mu A$ i $I_0 = 1mA$. Smatrati da je $V_{BE2} = 0,6V$ i zanemariti uticaj Early-jevog efekta.
- Odrediti minimalnu vrednost napona V_0 za koju su svi tranzistori u direktnom aktivnom režimu.
- Odrediti izlaznu otpornost strujnog izvora R_0 .

Slika 3

Rešenje:

a) Potencijali baza oba tranzistora su jednaki, tako da je $R_2 I_{E2} + V_{BE2} = R_1 I_{E1} + V_{BE1}$, odnosno $R_2 I_{E2} + V_T \ln \frac{I_{C2}}{I_{S2}} = R_1 I_{E1} + V_T \ln \frac{I_{C1}}{I_{S1}}$. Kako je $I_{C2} = 2I_0 = 2I_{C1}$ i $2I_{S2} = I_{S1}$, to je $R_2 I_{E2} - R_1 I_{E1} = V_T \ln \frac{I_{S1} I_{C1}}{I_{S2} I_{C2}} = V_T \ln 1 = 0$, odakle se dobija $R_1 = \frac{R_2 I_{E2}}{I_{E1}} = \frac{R_2 I_{C2}}{I_{C1}} = \frac{R_2}{2} = 250\Omega$.

Pošto je $I_R = I_{C2} + I_{B2} + I_{B1} = I_{C2} + \frac{I_{C2}}{\beta_F} + \frac{I_0}{\beta_F} = 507\mu A$ i $I_{E1} = \frac{1+\beta_F}{\beta_F} I_{C1} = 502\mu A$ to iz $V_{CC} - R_3 I_R - V_{BE2} - R_2 I_{E2} = 0$, dobijamo $R_3 = \frac{V_{CC} - V_{BE2} - R_2 I_{E2}}{I_R} = 8,17k\Omega$.

b) Minimalna vrednost napona V_0 određena je ulaskom tranzistora Q_1 u zasićenje $V_{0min} = R_1 I_{E1} + V_{CES} = 0,45V$.

c) Na slici 3a je prikazana šema za male signale kojom određujemo izlaznu otpornost. Parametri za male signale su $r_{\pi 1} = \frac{\beta_0 V_T}{I_0} = 5k\Omega$, $g_{m2} = \frac{I_{C2}}{V_T} = 20mS$, $r_{\pi 2} = \frac{\beta V_T}{I_{C2}} = 10k\Omega$, $r_{ce1} = \frac{V_A}{I_{C1}} = 100k\Omega$ i $r_{ce2} = \frac{V_A}{I_{C2}} = 200k\Omega$.

Otpornost R_B je $R_B = R_3 \parallel \left[\left(\frac{1}{g_{m2}} + r_{\pi 2} + r_{ce2} \right) + R_2 \right] \approx R_3 \parallel \left[\frac{1}{g_{m2}} + R_2 \right] = 515\Omega$.

Sada je $v_t = r_{ce1} (i_t - \beta i_{b1}) + (R_1 \parallel (r_{\pi 1} + R_B)) i_t$ i $i_{b1} = -i_t \frac{R_1}{R_1 + r_{\pi 1} + R_B}$, odakle je

$$R_0 = \frac{v_t}{i_t} = r_{ce1} \left(1 + \beta \frac{R_1}{R_1 + r_{\pi 1} + R_B} \right) + R_1 \parallel (r_{\pi 1} + R_B) = 967\Omega.$$